

УДК 65.07:658.589

Чубаренко А.С.
економіст, ДП «Артеміль»

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІЧНИХ СЛУЖБ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті досліджено елементи організаційно-економічного механізму впливу економічних служб на інноваційну діяльність підприємства, узагальнено і систематизовано вітчизняний і закордонний досвід у сфері управління інноваційною діяльністю та запропоновано можливі варіанти його практичного впровадження в умовах України. Розроблені шляхи реформування наявної структури організації економічних служб, що впливають на інноваційну діяльність на рівні держави і підприємства. Запропонована структура економічних служб, що впливають на інноваційну діяльність підприємства, буде сприяти економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності організації та економіки загалом.

Ключові слова: інноваційна діяльність, економічні служби, реформування, ефективність, методи, організаційно-економічний механізм.

Чубаренко А.С. ПУТИ РЕФОРМИРОВАНИЯ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СЛУЖБ, КОТОРАЯ ВЛИЯЕТ НА ИННОВАЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

В статье исследованы элементы организационно-экономического механизма влияния экономических служб на инновационную деятельность предприятия, обобщен и систематизирован отечественный и зарубежный опыт в сфере управления инновационной деятельностью и предложены возможные варианты его практического внедрения в условиях Украины. Разработаны пути реформирования существующей структуры организации экономических служб, оказывающих влияние на инновационную деятельность на уровне государства и предприятия. Предложенная структура экономических служб, влияющих на инновационную деятельность предприятия, будет способствовать экономическому росту, повышению конкурентоспособности организации и экономики в целом.

Ключевые слова: инновационная деятельность, экономические службы, реформирование, эффективность, методы, организационно-экономический механизм.

Chubarenko A.S. WAYS TO REFORM THE EXISTING STRUCTURE OF ECONOMIC SERVICES, WHICH INFLUENCES ON INNOVATIVE ACTIVITIES

The article explores the elements of the existing organizational and economic mechanism of the influence of economic services on the innovation activity of the enterprise, summarizes and systematizes ukrainian and foreign experience in the management of innovation activities and suggests possible options for its practical implementation in the conditions of Ukraine. The ways of reforming the existing structure of the organization of economic services, which influence the innovation activity at the level of the state and the enterprise, are developed. The proposed structure of economic services that influence the innovative activity of the enterprise will contribute to economic growth, increasing the competitiveness of the organization and the economy as a whole.

Keywords: innovative activity, economic services, reform, efficiency, methods, organizational and economic mechanism.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки для машинобудівних підприємств, які випускають продукцію виробничо-технічного призначення, однією з основних умов успішного функціонування є розроблення та впровадження прогресивних технологій з метою скорочення витрат виробництва, підвищення продуктивності праці, створення нових видів продукції. Важливу роль у цьому процесі відіграють економічні служби, оскільки за їхнього безпосереднього впливу на інноваційну діяльність на різних рівнях управління здійснюється процес створення і розвитку нових технологій. Оптимальна організація економічних служб, що впливають на інноваційну діяльність підприємства, сприяє економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності організації та економіки загалом. Крім того, створення інноваційної продукції важливе не тільки для підприємства, але і для держави загалом, оскільки цей факт є наслідком наявності та ефективного використання науково-технічного потенціалу країни, який позитивно впливає на її міжнародний імідж.

Організаційно-економічний механізм впливу економічних служб на інноваційну діяльність, що існує сьогодні, має низку недоліків, до яких належить неузгодженість законодавчих актів, відсутність взаємозв'язку між грошово-кредитною, фіскальною політикою і політикою економічного зростання, неефективність системи технологічного обміну і кооперації у сфері створення нових технологій, відсутність тісних зв'язків між наукою і виробництвом, недосконалість системи права інтелектуальної власності.

У цьому контексті виникає необхідність реформування наявної структури і пошуку якісно нових методів впливу економічних служб на інноваційну діяльність підприємства, які б дали змогу задіяти весь потенціал ресурсів підприємства для створення нових технологій і сприяли б розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних, методологічних і практичних проблем, пов'язаних зі здійсненням інноваційної діяльності та впливом на неї економічних служб, отримали розвиток у працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Так, питання організації і функціонування економічних служб на підприємстві розглянуті в роботах Т. Віллен, Ф. Вистли, С. Гончарука, С. Дзюби, М. Мескона, Т. Сисоевої, Д. Хангера, С. Шинкаренко та ін. Взаємодія економічних служб між собою і з іншими службами підприємства проаналізовані в роботах Я. Берсуцко, І. Булеєва, С. Лаврова, Д. Левчикова, Д. Олейникова та ін. Проблеми функціонування економічних служб держави глибоко розроблені у працях Ф. Кене, Д. Коммонса, А. Монкретьєна, Т. Слуцького, А. Сміта, Л. Юровського та ін. Дослідженню організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємства присвячені роботи Р. Акоффа, О. Амоша, С. Баранчєєва, С. Бесфамільної, С. Гончарука, С. Кабакова, А. Крутика, Т. Микільської, О. Пампура, П. Хаспєслаш, В. Хобти, І. Шумпентера та ін. [2, с. 15; 3, с. 46]

Водночас сучасний етап реорганізації економіки вимагає подальшого дослідження проблем функціонування економічних служб підприємств на всіх етапах інноваційного циклу. Це зумовлюється насамперед

тим, що питання впливу економічних служб різних рівнів управління на інноваційну діяльність підприємства є малодослідженими. Розроблені рекомендації щодо вдосконалення механізму впливу економічних служб на інноваційну діяльність підприємства та їх реалізація спрямовані на часткове заповнення цього пробілу.

Метою статті є удосконалення сукупності організаційно-економічних і правових методів впливу економічних служб на результативність процесу здійснення інноваційної діяльності на основі аналізу функціонування підприємств машинобудівного комплексу та передового зарубіжного досвіду.

Для реалізації зазначеної мети у статті поставлені і вирішені такі завдання:

- проведено теоретичний аналіз економіко-правової сутності інноваційної діяльності;
- узагальнено і систематизовано вітчизняний і закордонний досвід у сфері управління інноваційною діяльністю та запропоновано можливі варіанти його практичного впровадження в умовах України;
- проаналізовано організацію та послідовність здійснення інноваційної діяльності на підприємстві;
- досліджено елементи наявного організаційно-економічного механізму впливу економічних служб на інноваційну діяльність підприємства;
- розроблено заходи щодо реорганізації наявної структури організації економічних служб, що впливають на інноваційну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх декількох років відбувалися процеси реформування наявної структури в інноваційній сфері. Зокрема, було реорганізовано Державне Агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, яке з 2011 по 2014 р. було центральним уповноваженим органом виконавчої влади у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, а функції управління інноваційною діяльністю відповідно до Постанови Кабінету Міністрів від 23.09.2015 р. № 781 передані Міністерству освіти і науки України.

У Міністерстві освіти і науки України функції з управління інноваційною діяльністю розподілені між Департаментом наукової діяльності та ліцензування, Департаментом інноваційної діяльності та трансферу технологій та Управлінням міжнародного співробітництва та європейської інтеграції. Всі ці структури складаються з відділів, у функції яких входить регулювання науково-технічного розвитку України; різних аспектів інноваційної діяльності, трансферу технологій.

Дослідження показує, що Міністерство економічного розвитку і торгівлі України теж впливає на інноваційну діяльність за допомогою Управління правового забезпечення економічної політики, Департаменту міжнародних програм, Департаменту залучення інвестицій та Департаменту розвитку інновацій та інтелектуальної власності. У ці департаменти та управління входять відділи, які беруть участь в управлінні інноваційною діяльністю, та інші відділи.

Таким чином, уряд в особі відповідних органів займається реформуванням наявної організаційно-економічної структури управління інноваційною діяльністю. Однак сьогодні відсутня економічна служба, яка повинна займатися організацією і координацією інноваційної діяльності на всіх етапах її здійснення. Функції, які розподілені між департаментами, управліннями та відділами у різних Міністерствах, часто дублюються. Кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується, починаючи з 2012 р., що веде до падіння ВВП і відображається на економіці загалом [1, с. 257].

З огляду на вищеведене організаційно-економічну структуру економічних служб, що впливають на інноваційну діяльність, доцільно реформувати на різних рівнях управління.

У зв'язку з цим варто зауважити, що ні в одній високорозвиненій країні структура, яка є ключовою в управлінні інноваційною діяльністю, не входить у систему освіти. Наприклад, у Франції Національна економічна рада підпорядковується прем'єр-міністру, в Німеччині Міністерство наукових досліджень і технологій – канцлеру, у Великобританії консультативна рада економічного планування – прем'єр-міністру, в Японії Міністерство зовнішньої торгівлі і промисловості – прем'єр-міністру [4, с. 57]. А з огляду на те, що інновації – це не теоретична база, а процес, що передбачає сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, доцільно розширити повноваження і реформувати структуру Департаменту розвитку інновацій та інтелектуальної власності, який входить у структуру Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, що дасть йому змогу стати центральним уповноваженим органом виконавчої влади у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності. Цю реорганізацію ймовірно можна здійснити шляхом оптимізації структури відділів різних Міністерств, які впливають на інноваційну діяльність. Така реорганізація не потребує додаткових фінансових ресурсів, що дуже важливо.

Аналіз досвіду Великобританії та Німеччини у сфері розвитку нових технологій показує, що підтримка державою мікро- та малого інноваційного підприємництва й окремих винахідників відіграє важливу роль у розвитку економіки загалом [4, с. 96]. Це питання можна вирішити шляхом організації відділу з роботи з мікро- та малим бізнесом, який надавав би як консультативні послуги, так і допомогу на всіх етапах здійснення інноваційних проектів малим підприємствам чи окремим винахідникам.

Оскільки сталий розвиток регіонів неможливий без використання інноваційних технологій, а власна база досліджень у багатьох із них вкрай слабка, то для того, щоб у здійсненні інноваційної діяльності враховувалися потреби і потенціал кожного регіону, доцільно сформувати регіональні відділення центрального органу виконавчої влади у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності в кожній області України, що позитивно вплине на боротьбу з безробіттям, зростання добробуту населення, підвищення ВВП.

Спираючись на досвід Франції, можна дійти висновку, що для ефективної роботи, яка відповідає сучасним вимогам економіки, до складу цього Департаменту повинні входити як представники держави, так і представники найбільших підприємств. Тому пропонується створити постійно діючу на безоплатній основі Раду підприємців, яка би працювала з відповідними відділами на всіх етапах їхньої діяльності, а рішення приймалися б колегіально. Склад ради доцільно сформувати з представників найбільших підприємств різних галузей промисловості, а також асоціації малого бізнесу. Це дасть змогу враховувати під час прийняття рішень не тільки інтереси держави, а також забезпечить ефективну систему двостороннього партнерства з бізнесом і оптимізує роботу.

З огляду на високий рівень витрат на здійснення інноваційної діяльності важливою проблемою є створення ефективного механізму її фінансової підтримки державою. Доцільно здійснювати фінансування не через спеціально створені фінансово-кредитні уста-

нови, а через Департамент розвитку інновацій та його регіональні відділення. Це дасть змогу скоротити видатки державного бюджету на утримання фінансово-кредитних установ, прискорить процес виділення грошей, зменшить бюрократичні зволікання. Таким чином, запропонована організаційна структура економічних служб, що впливають на інноваційну діяльність, на рівні держави допоможе оптимізувати процес організації інноваційної діяльності та її фінансування.

Аналіз послідовності здійснення інноваційної діяльності на рівні досліджуваних у роботі підприємств машинобудівної галузі й економічних служб, що беруть участь в цьому процесі, показує, що, спираючись на досвід зарубіжних країн, необхідно оптимізувати наявну структуру економічного управління підприємствами. Для цього було б логічним створити відділ інноваційних технологій, у повноваження якого включити функції відстеження науково-технічних розробок у відповідних галузях промисловості, а також координацію здійснення інноваційної діяльності на всіх її етапах. У підсумку це дасть змогу не тільки скоротити час впровадження нових технологій, але і заощадити грошові кошти підприємства за рахунок оптимізації структури організаційно-економічного управління підприємствами.

Дані про середню тривалість інноваційного проекту і кількість співробітників економічних служб, зайнятих у ньому, до і після створення відділу інноваційних технологій показують, що створення цього відділу дасть змогу скоротити час здійснення проекту на підготовчій і заключній стадії. Водночас на основній стадії не змінюється ні кількість співробітників, що працюють над одним проектом, ні термін його реалізації. Це зумовлено тим, що на основному етапі головну роль відіграють технічні відділи, а вплив економічних служб є мінімальним.

Відповідно найбільший ефект від діяльності відділу інноваційних технологій буде спостерігатися на стадіях підготовчого етапу, а також під час введення на ринок продукції інноваційного виробництва. Головною причиною цього стане оптимізація вертикальних і горизонтальних зв'язків між працівниками економічних служб за послідовного здійснення інноваційної діяльності за рахунок оптимізації робочого часу і об'єднання в одному відділі співробітників, що беруть участь у створенні нових технологій. Це дасть змогу скоротити термін здійснення проектів та отримати прямий економічний ефект від економії заробітної плати.

Аналіз середньої тривалості одного інноваційного проекту до і після формування відділу інноваційних технологій у різних варіантах його здійснення (табл. 1) показує, що буде скорочено термін здійснення проекту до 21 дня за рахунок зменшення часу проведення підготовчого та завершального етапів, які є спільними для всіх варіантів.

Підвищити ефективність процесу здійснення інноваційної діяльності на підприємстві можна шляхом раціонального застосування низки дієвих методів, що використовуються економічними службами.

Створення нового відділу інноваційних технологій дасть змогу розширити спектр методів впливу економічних служб на інноваційну діяльність за рахунок використання організаційних методів, що дасть можливість ефективно здійснювати керівництво роботою зі створення нових технологій і координувати роботу різних відділів під час здійснення інноваційної діяльності.

Так, організаційно-стабілізуючий метод дасть змогу встановлювати довготривалі взаємозв'язки між співробітниками. Коригувати довготривалі організаційні зв'язки і відносини, а також координувати роботу відділів у процесі здійснення інноваційної діяльності відділ інноваційних технологій міг би за допомогою організаційно-розпорядчого методу, який пов'язаний з поточною діяльністю підприємства. Ефективне функціонування механізму організації інноваційної діяльності можливе за допомогою організаційно-дисциплінарного методу.

Запропонована структура впливу економічних служб на інноваційну діяльність підприємств представлена на рис. 1.

Оптимізація структури економічних служб на макро- і мікрорівнях, а також розширення методів, що використовуються економічними службами, дає змогу розробити новий вдосконалений механізм впливу економічних служб на інноваційну діяльність з урахуванням передбачуваних змін, що сприятиме підвищенню ефективності інноваційної діяльності.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи все вищесказане з реорганізації організаційної структури економічних служб, що впливають на інноваційну діяльність підприємства, доцільно зробити низку пропозицій:

1. Реформувати структуру Департаменту розвитку інновацій та інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України з огляду на практичний позитивний досвід зарубіжних країн за рахунок оптимізації відділів різних Міністерств, які впливають на інноваційну діяльність, що дасть змогу усунути дублювання функцій у здійсненні цієї діяльності.

2. Заручитися державною підтримкою мікро- і малого бізнесу шляхом організації відділу з роботи з мікро- та малим бізнесом, що сприятиме активізації інноваційного підприємництва й окремих винахідників і забезпечить ефективну систему партнерства з бізнесом та оптимального прийняття рішень.

3. Реорганізувати структуру Департаменту розвитку інновацій та інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України шляхом формування регіональних відділень у кожній галузі, що дасть змогу повніше задіяти потенціал усіх регіонів у здійсненні інноваційної діяльності;

4. Передати функції фінансування державою інноваційної діяльності Департаменту розвитку інновацій та інтелектуальної власності, що дасть можливість скоротити витрати державного бюджету з утримання фінансово-кредитних установ, прискорить процес виділення грошей, зменшить бюрократичні зволікання;

Таблиця 1

Середня тривалість одного інноваційного проекту до і після створення відділу інноваційних технологій

Варіант здійснення інноваційного проекту	Кількість днів до створення відділу інноваційних технологій	Кількість днів після створення відділу інноваційних технологій
Розроблення підприємством інноваційних технологій	240	219
Купівля патентів і ліцензій	230	209
Купівля нового обладнання	200	179

Рис. 1. Запропонована структура впливу економічних служб на інноваційну діяльність підприємств

5. Сформувати відділ інноваційних технологій шляхом перегрупування працівників інших відділів, що дасть змогу комплексно здійснювати координацію та керівництво організацією інноваційної діяльності на підприємстві; зробить механізм інноваційної діяльності більш адаптованим до умов ринкової економіки, дасть можливість скоротити час здійснення інноваційних проектів у всіх варіантах їх здійснення до 21 дня.

6. Розширити спектр методів впливу економічних служб на інноваційну діяльність підприємства за рахунок використання організаційних методів, які у своїй роботі може використовувати відділ інноваційних технологій, що сприятиме формуванню такої системи управління у процесі здійснення інноваційної діяльності, яка зможе протистояти постійно мінливому зовнішньому і внутрішньому середовищу підприємств.

Розроблені заходи щодо оптимізації структури організації економічних служб, що впливають на інноваційну діяльність підприємства на рівні держави та підприємства, дадуть можливість підвищити ефективність механізму здійснення інноваційної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Статистичний щорічник України за 2015 р. Державний комітет статистики України. – Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2016. – 575 с.
2. Конотопов М.В., Сметанин С.И. История экономики зарубежных стран: Учебник для вузов. – М.: КНОРУС, 2016. – 319 с.
3. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2007. – 400 с.
4. Экономическая история зарубежных стран. Под редакцией профессора В.И.Голубовича. – Минск: ООО «Интерпресссервис», 2015. – 592 с.